

**«РОЗУМНЕ» ЛІДЕРСТВО
СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ**

***Анотація.** У сучасних міжнародних відносинах просування національних інтересів держави здійснюється за допомогою як «жорстких» так і «м'яких» інструментів впливу. Оптимальним поєднанням елементів «м'якої» і «жорсткої сили» стало формування нової стратегії сучасних суб'єктів світової політики, яка отримала назву «smart power».*

***Ключові слова:** «розумна сила», «smart power», інструменти впливу, США.*

***Annotation.** In the contemporary international relations the advancement of a state`s national interests is realized with the help of both «hard» and «soft» instruments of influence. The optimal unity of the elements of «soft» and «hard» power turned to be the formation of the new strategy of present-day subjects of the world politics, which obtained the name «smart power».*

***Key words:** «smart power», instruments of influence, USA.*

***Аннотация.** В современных международных отношениях продвижение национальных интересов государства осуществляется с помощью как «жестких» так и «мягких» инструментов влияния. Оптимальным сочетанием элементов «мягкой» и «жесткой силы» стало формирование новой стратегии современных субъектов мировой политики, которая получила название «smart power».*

***Ключевые слова:** «умная сила», «smart power», инструменты влияния, США.*

* кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

В умовах підвищення ролі інформаційних технологій, комунікативної мобільності та інформаційно-інтелектуального управління в світовій політиці, логічним стало формування нового концепту – «smart power». Цей концепт і побудована на його основі стратегія стали наступним етапом у розвитку розуміння категорій сили і впливу в світовій політиці та застосуванні нових міжнародно-політичних технологій на практиці. Сформовані міжнародні реалії довели неефективність використання тільки невійськових (м'яких) інструментів впливу в сучасному світі. Ключовою проблемою у формуванні нової стратегії сучасних суб'єктів світової політики стало поєднання «м'яких» і «жорстких» інструментів.

Термін «розумна сила» («smart power») був введений Дж.Наєм в 2003 році і означає «здатність об'єднувати «жорстку» і «м'яку силу» в ефективну стратегію». Саме розумне поєднання «м'якої сили» і «жорсткої сили» у внутрішній і зовнішній політиці може сприяти досягненню державою довгострокових цілей.

Рис. 1. «Розумна сила»

З 2004 року нова концепція поширюється як альтернатива мілітаристській і односторонній зовнішній політиці Дж. Буша. Використовуючи в якості ключового інструменту впливу військову силу, адміністрація Дж. Буша втягнула США у війни в Афганістані та Іраку, а приймаючи односторонні рішення на міжнародній арені вони знизили

міжнародний престиж, статус і вплив США до мінімуму. На думку Сюзанни Носсел, США повинні брати до уваги кожен інструмент влади: «на відміну від консерваторів, які покладаються на військову силу в якості основного інструменту управління, ліберальні інтернаціоналісти вважають торгівлю, дипломатію, зарубіжну допомогу і поширення американських цінностей однаково важливими» [4].

«Розумна сила» включає стратегічне використання дипломатії, переконання, розвиток потенціалу та проєкцію сили і впливу способом, який є найбільш рентабельним і має політичну і соціальну легітимність [2]. В концепції підкреслюється необхідність наявності сильної армії, й одночасно вкладання значних коштів в альянси, партнерства та інституції. Таким чином стратегія «розумної сили» є розвитком синергетичного ефекту від оптимального поєднання елементів «м'якої» і «жорсткої сили» в міжнародних відносинах.

Поява стратегії «розумної сили» співпала з новою зовнішньополітичною парадигмою «прогресивного реалізму», яка була запропонована Р. Райтом в 2006 році як «реалізм, який може привернути увагу багатьох лібералів і прогресивність, яка могла б залучити деяких консерваторів». Ця нова парадигма мала примирити «гуманітарні цілі ідеалістів з потужною логікою реалістів» [8]. Як стверджував Дж. Най, політика «прогресивного реалізму» підкреслює важливість розвитку «розумної сили» – великої інтегрованої стратегії, яка б комбінувала жорстку військову силу з м'якою привабливою силою.

До ресурсів «розумної сили» належить науково-дослідний, інноваційно-технологічний і кібернетичний потенціали, інформаційні та валютно-фінансові ресурси, ресурс високотехнологічних збройних сил, дискурс, потенціал системно-організованого інтелектуального виробництва в інтересах держави.

А інструментарієм «розумної сили» є публічна дипломатія, участь в міжнародних інститутах, участь у програмах міжнародного розвитку та

економічної інтеграції, участь у політиці глобальної безпеки, використання критичних технологій з метою забезпечення безпеки, інструментарій дискурсивного впливу, розвиток технологій та інновацій, наукове та науково-технологічне міжнародне співробітництво в енергетичній і космічній сферах, наукова діяльність провідних національно-дослідницьких університетів, зміцнення довіри громадян до урядових інституцій. Отже, «розумна сила» – це комбінація дипломатичних, економічних, військових, політичних, правових та культурних інструментів зовнішньої політики.

Рис. 2. Інструментарій «розумної сили»

Політика «розумної сили» не виключає військових операцій чи гуманітарних військових місій у відповідь на насильство та агресію. Усвідомлюючи високий рівень взаємозалежності і обмеженість наявних на планеті ресурсів стратегія «розумної сили» відмовляється від логіки гонки озброєнь і переходить до логіки формування та підтримки в стані постійної боєготовності компактних надсучасних сил, які в кількісному співвідношенні відповідають завданням оборонної достатності [1].

«Розумна сила» пропонує нові способи вийти за рамки традиційних міждержавних відносин. За допомогою сучасних мережевих технологій відкривається можливість діалогу з кожним активістом громадянського суспільства будь-якої країни. Водночас це означає просування всеосяжної

програми з підтримки ефективного переходу до демократії, наприклад, в таких країнах, як Туніс, Єгипет і Лівія, та захист прав людей у всьому світі.

Концепція «розумної сили» базується на трьох основних принципах: авторитет країни в світі має значення для безпеки та процвітання самої країни; сучасні проблеми можуть бути вирішені тільки в ефективних союзах і партнерствах, і не можуть бути успішно вирішені поодиночі; інструменти «м'якої сили» можуть збільшувати легітимність, ефективність і стійкість політики уряду.

У політиці адміністрації американського президента Б. Обами простежуються практично всі основні принципи концепції «розумної сили». Адміністрація Б. Обами зробила своїм пріоритетом взаємодію з регіональними організаціями, такими як Саміт країн Східної Азії, а також з ефективними регіональними акторами, такими як Ліга арабських держав та Африканський Союз. І це забезпечує єдність держав щодо сприяння регіональній стабільності та безпеці в гарячих точках, таких як Південно-Китайське море або район Африканського Рогу.

Підхід «розумної сили» у боротьбі з тероризмом зібрав разом традиційних союзників, нові впливові сили і країни з мусульманською більшістю навколо спільної контртерористичної місії створення глобального форуму для боротьби з тероризмом. «Разом ми будемо працювати над ідентифікацією загроз і слабких сторін, мобілізацією ресурсів, обміном досвідом та передовою практикою» – зазначила Хілари Клінтон на «Smart Power Approach to Counterterrorism» (September 9, 2011) [7].

Сполучені Штати Америки протягом останніх років утримують перші позиції в рейтингах, які кількісно вимірюють «розумну» могутність держав. Наприклад, США вже багато років займає перше місце за рейтингом Elcano Global Presence Index, який оцінює ефективність позиціонування країн за межами своїх кордонів і включає 70 країн, серед яких перші 60 світових економік, країни-члени Організації економічного

співробітництва та розвитку (ОЕСР) і держави-члени Європейського Союзу. Ефективність позиціонування держав за кордоном оцінюється в трьох вимірах: економічний (енергетика, сировина, виробництво та послуги), військовий (війська і військова техніка) та «м'яка присутність» (міграція, туризм, спорт, культура, наука, техніка, освіта, інформація і гуманітарна допомога).

Таблиця 1. Рейтинг Elcano Global Presence Index (2012 та 2013 рр.) [3]

ПОЗИЦІЯ	КРАЇНА	ІЕРГ
1	Сполучені Штати Америки	1 109.7
2	Німеччина	428.3
3	Велика Британія	380.9
4	Китай	338.1
5	Франція	326.1
6	Російська Федерація	267.2
7	Японія	260.3
8	Нідерланди	239.3
9	Канада	212.8
10	Італія	188.0

Колишній Державний Секретар США Х. Клінтон вважає, що «розумна сила» – це використання всіх можливих засобів і партнерств з метою зміцнення миру і безпеки, «не залишаючи нікого на узбіччі, проявляючи повагу, навіть до ворогів, намагаючись зрозуміти, і наскільки психологічно це можливо, співпереживати їх поглядам, намагаючись визначати проблеми та знаходити шляхи їх вирішення» [5].

У своїй промові «Про становище держави» (2015 р.) у Конгресі Б. Обама стверджує, що майбутнє за «розумним лідерством США» у світі. «Ми є найкращим лідером, коли поєднуємо військову міць з сильною дипломатією; коли застосовуємо силу паралельно зі створенням коаліцій союзників; коли не дозволяємо нашим страхам приховати від наших очей

нагоди, які несе це нове сторіччя. Саме цим ми зараз і займаємося - і по всьому світі відчувають позитивні наслідки» [6].

Відтак необхідність підвищення стабільності глобального розвитку і впорядкованості глобальної політики, формування запиту на досягнення нової якості безпеки міжнародного співтовариства, зростання політичної значущості наукового та експертного знання в міжнародній політиці спричинили появу нового типу глобальної стратегії – «розумної сили», яка спирається на найбільш інтелектуальні типи ресурсів міжнародно-політичного впливу: інноваційно-технологічний та науково-освітній потенціали, ресурси інноваційної дипломатії і високотехнологічних збройних сил.

Список використаних джерел

1. Чихарев И. А. К вопросу о соотношении стратегий «мягкой силы» и «разумной силы» в мировой политике / И.А. Чихарев, О.В. Столетов // Весник Московского университета, Политические науки. – т. 5. – 2013. – С. 26-43.
2. Crocker C.A. Leashing the dogs of war: Conflict Management in a Divided World / C.A.Crocker, F.O.Hampson, P.R Aall. - US Institute of Peace Press, 2007. –726 p.
3. Elcano global presence report 2014 [Електронний ресурс] // Fundación Real Instituto Elcano. – Режим доступу: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/7dad550043bde17c8f43bff8d447ad6c/Global_Presence_2014.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=7dad550043bde17c8f43bff8d447ad6c.
4. Nossel S. Smart Power // Foreign Affairs. – 2004. – 83 (2). – P. 131-142.

5. Sherfinski D. Hillary Clinton: "Smart power" includes showing respect, even for one's enemies // The Washington Times. – 2014. – December 3.

6. President Obama's State of the Union Address—Remarks As Prepared for Delivery [Электронный ресурс] // Режим доступа: <https://medium.com/@WhiteHouse/president-obamas-state-of-the-union-address-remarks-as-prepared-for-delivery-55f9825449b2>

7. Smart Power Approach to Counterterrorism [Электронный ресурс] // U.S. Department of State Mobile. - September 9, 2011. - Режим доступа: <http://m.state.gov/md172034.htm>

8. Wright R. An American Foreign Policy That Both Realists and Idealists Should Fall in Love With // The New York Times, 2006. - July 16.